

GLOSES PER UNA RELECTURA DE LA REGLA
BENEDICTINA per l'abat
CASSIÀ M. JUST

INTRODUCCIÓ

Intencionadament subratllo el mot glosses. No espereu un comentari científic, sinó unes pistes de reflexió a partir de l'experiència d'un monjo que ha intentat, com a home del segle xx, el seguiment de Jesucrist junt amb els altres companys de la comunitat, acceptant el guiatge de Benet de Núrsia.

He tingut en compte, això sí, els estudis fonamentals sobre la Regla benedictina, dels quals donaré una referència al final del volum.

Però no és el meu intent oferir al lector una síntesi dels resultats obtinguts fins ara pels nombrosos investigadors sobre l'autenticitat de la Regla, les fonts, la cronologia, la transmissió del text i els problemes d'exegesi.

Els estudis crítics certament m'han sotraguejat i han modificat la visió mítica que jo tenia durant els primers anys de monjo sobre la Regla de sant Benet com d'un absolut intocable.

M'he adonat a poc a poc deis seus límits, deis seus valors relatius, del seu tribut al propi context històric i també de les tradicions posteriors que al llarg dels segles l'han enriquida o apesantida i a voltes traïda. Però a partir de la vivència de simple monjo i de mestre de novicis després, i finalment des de la missió de guiatge de la comunitat, a través d'uns intents més o menys reeixits, àdhuc a través dels meus fracassos, m'he adonat que el carisma de sant Benet, transmès per aquest text venerable, pot ser i és avui font de vida autèntica per els monjos del segle xx. I no sols per als monjos, sinó per a molts homes i dones que cerquen d'aprofundir la dimensió contemplativa i comunitària necessària per a desenrotllar com cal tota vida humana que aspiiri a l'autenticitat i a la plenitud.

Les d'aquesta vida que va creixent cada dia, treballosa, esperançada, que em proposo parlar-vos en les glosses que us ofereixo.

I. EL PRÒLEG:

LES ACTITUDS ESSENCIALS DEL MONJO

Sobtadament ens sentim interpel·lats per un mestre espiritual que s'adreça directament al fons del cor amb un llenguatge càlid i exigent alhora: «Escolta, fill para-hi l'orella del teu cor» (v.1). El Pròleg de sant Benet no és una introducció abstracta a un text jurídic, sinó una de les pàgines més profundes i atractives de la Regla.

A través d'una exhortació manllevada en part a una catequesi baptismal preexistent, tenim una descripció molt penetrant de les actituds existencials més fonamentals del monjo: l'atenció a Déu, la renúncia per esdevenir disponible, el retorn a Déu seguint el Crist obedient, la pregària del qui se sap estimat per endavant, l'acceptació d'un guiatge en l'escola del servei diví, la lleialtat absoluta en la recerca del bé, el córrer amb el cor ample i amarat d'amor pels camins de l'Evangeli, la fidelitat fins a la mort al Crist pacient i gloriós ...

Podríem afirmar que en el Pròleg els temes majors de la doctrina monàstica s'entrellacen i s'il·luminen mútuament i ofereixen al lector el marc ideal per endinsar-se coratjosament en l'experiència del monaquisme cristià. Aquest, en efecte, no és un mètode solitari de superació personal, ni la recerca prometeica de la perfecció, tot defugint «la mediocritat de les masses», sinó un gest de gratuïtat d'un pobre que

es dóna totalment per seguir el Crist. El monjo cristià no és un especialista de l'autocontrol, sinó un foll de Déu que intenta viure i estimar, compartint el mateix ideal amb els germans de la comunitat i, si fos possible, amb tots els homes i dones del món. Si es preocupés massa de si mateix restaria encallat en una lluita crispada contra els propis defectes; però si obre la mirada del cor vers el Déu present en el món, en els germans i en la seva pròpia vida s'adonaria que tota l'existència ha de ser una resposta envers aquell que l'ha estimat primer: «*Abans que m'invoqueu us diré: Aquí em teniu*» (v 18). La intenció profunda del Pròleg és fixar la nostra atenció en les motivacions essencials del monaquisme. Sols a partir d'elles podem afrontar cristianament, amb llibertat interior les regles de joc d'una comunitat monàstica.

Cal des d'ara subratllar alguns d'aquests temes majors:

1) «*A fi que pel treball de l'obediència retornis a Aquell de qui t'havies apartat amb la desídia de la desobediència*» (v 2). L'obediència ha esdevingut avui un mot suspecte de passivitat inútil de renúncia poruga, de manipulació per part de dictadors polítics o espirituals. Sant Benet ens ofereix ací una visió còsmica i profundament humana de l'obediència, capaç de fer-nos-en retrobar l'autenticitat cristiana, com l'expressió més genuïna de la llibertat de l'home. Perquè l'home només pot realitzar plenament totes les virtualitats de la seva llibertat quan assumeix el seu lloc davant de Déu i envers els altres. El superhome que prescindeix de Déu i menysprea els altres fa un mal ús de la seva llibertat i acaba autodestruint-se ell mateix o bastint camps d'extermini per als altres. L'obediència és, doncs, la resposta autèntica de llibertat humana envers Déu i envers els altres. És creadora, generosa, oberta al futur. Però com que hi ha un fons de pecat i d'allunyament de Déu en la nostra pobra humanitat, sant Benet, d'acord amb la visió teològica de sant Pau (Rm 5,19), considera l'obediència com un retorn a Déu seguint el Crist obedient que ens ha obert de nou l'accés al Pare: «*A tu, dones, s'adreça ara la meua paraula, siguis qui siguis que, renunciant als propis volers, per militar per al Senyor, Crist, el rei veritable, prens les fortíssimes i esplèndides armes de l'obediència*» (v 3). Tota expressió d'obediència envers l'abat o entre els germans ha de brollar d'aquesta actitud cristiana fonamental. Sense ella no té sentit l'exigència radical de sant Benet i de tota la tradició monàstica. Crist, el Senyor Ressuscitat, esta realment al centre de la vida del monjo, és Crist que es fa present en els germans, és Crist que és el motiu primari de tota l'existència: «*Que no anteposin res absolutament al Crist*» (c 72, 11).

2) L'obediència comporta *la renúncia als propis volers* (v 3), és a dir, aquelles tendències que poden ser obstacle per l'opció fonamental del monjo que l'unifica interiorment. La renúncia, tema major del monaquisme, ha de ser entesa com un gest d'alliberament, de disponibilitat total a l'amor, no com a negació per por o per maniqueisme.

3) *L'atenció a Déu* és explicada a través de nombroses imatges auditives i visuals inspirades en textos bíblics i patrístics. L'allunyament de Déu és expressat per la somnolència que ens tanca a la veu i a la llum de Déu. Per això sant Benet comença el tema amb una invitació a desvetllar-nos: «*Ja és hora de despertar-nos*» i llavors, «*oberts els ulls a la llum dèlfica, escolta amb orella ben atenta allò que cada dia ens repeteix la veu divina ...*» (v 9). Noteu que aquesta actitud fonamental d'atenció a Déu és expressada al llarg de la Regla amb altres imatges: el desig de Déu (4, 46), viure sota la mirada de Déu (7, 10 ss), la recerca de Déu (58, 7). Sempre es tracta d'una actitud de fe que ens manté conscients de Déu present en la nostra vida i fa que ens el prenguem de debò com la realitat fonamental de l'existència. Sense aquesta actitud no hi pot haver autèntica vida monàstica; encara que se'n conservin les estructures, tot és fals. Sols en queda una caricatura.

4) «*Qui és l'home que vol la vida ... ?*» (v 15). Ja no és sols el monjo que escolta Déu, que l'esguarda, que el cerca, sinó que és Déu que el cerca, l'escolta, l'esguarda i l'invita. El monjo apareix en el Pròleg com un interlocutor de Déu, un amic, un incondicional de Déu. 1 és Déu qui en té la iniciativa: ací rau la joia i la plenitud de la vida d'un monjo: «*Els meus ulls seran fits damunt vostre, i les meves orelles seran atentes a les vos tres pregàries, i abans que m'invoqueu, us diré: "Aquí em teniu". Quina cosa més dolça per a nosaltres, germans caríssims, que aquesta veu del Senyor que ens invita?*» (v v 18-19).

5) El monjo, per tant, és *l'home de la pregaria*. Des del començ s'ha d'introduir en la pregaria insistent i confiada que brolla de la seva filiació divina (v v 4-5; 18, 41). És un tema que desenrotllarà sant Benet sobretot en els cc 19, 20 i 52.

6) *Cal ara córrer*: un mot significatiu que es repeteix en el Pròleg (v v 13, 22, 44 i 49) per indicar el caràcter intens de l'existència del monjo. El monjo pot ser feble, pecador, però no pot acceptar la mediocritat. Ha de ser una vida amb mordent. Retrobarem el tema a través d'altres expressions molt belles al llarg de la Regla. Quan explica la promptitud de l'obediència (c S, 4-10) conclou: «és que els empeny el deler de pujar a la vida eterna». El monjo corre a ple cor (Pròleg, 49) perquè fonamentalment és un home de desig i de zel (cf. Pròleg, 14; c 4, 46; c S, 10 i 12; e 7, 23 i 67-70; e 72).

7) La vida monàstica és també *un combat* (v v 28 i 47). El monjo troba la seva roca ferma en el Crist, però no pot defugir la lluita que esdevé per a ell escola de fortalesa i de maduració. Sant Benet vol que des del començ siguin advertits els que intenten entrar al monestir: «*Se li han de dir per endavant totes les coses dures i aspres a través de les quals es va a Déu*» (58, 8). El monjo té dret a trobar sempre al seu costat per al combat l'abat o l'ancià espiritual (cf. e 4, 50; e 7, 44; c 46, 5-6).

En aquest combat cal perseverar sobretot al camen9ament que resulta més dur (v 47) i mantenir-se ferm fins a la mort participant dels sofriments del Crist (v 50).

8) *L'agraïment, la lloança i la joia*, tan característics de l'existència monàstica, apareixen també en el Pròleg (v v 29-32, 49) i els retrobarem tot el llarg de la Regla. Vegeu particularment les pàgines dedicades a l'oració comunitària (cc 8 al 20), a l'obediència generosa (c 5, 16), a la fidelitat heroica (e 7, 39), a l'acceptació de la pobresa (c 40,8), a l'esperança joiosa de la Pasqua (e 49, 6-7).

9) Finalment, deixant de banda altres temes menors, cal que remarquem la proposta conclusiva del Pròleg: «*Cal que establim, dones, una escola del servei diví ...* » (45). Aquesta concepció del monestir és exigent i alliberadora alhora perquè allibera de tot fixisme d'estil, i exigeix el dinamisme d'un aprenentatge que dura tota la vida, que relativitza les etapes assolides i s'obre sempre a nous horitzons. És exigent encara perquè tots els membres de la comunitat s'han de sentir responsables del dinamisme d'aquest aprenentatge, que, evidentment, pren formes i estils molt diferents en els monjos joves, o en els madurs o en els més ancians.

Sant Benet, en contrast amb altres legisladors monàstics, no es mostra partidari del rigorisme, perquè sap que els homes creixem des de dintre, no per imposició des de fora: «*esperem no haver d'establir res d'aspre, res de feixuc*» (v 46). Sols s'inclina a un cert rigor, anuncia, si és necessari per sortir de la decadència moral i per afermar unes relacions interpersonals inspirades en la caritat (v 47).

Heus ací com amb un Pròleg d'estil sapiencial ha reeixit sant Benet a oferir-nos una imatge molt rica del que ha de ser l'existència del monjo.

Hem trobat els temes fonamentals que desenrotllarà sobretot en els capítols doctrinals. Sols és comparable a aquesta síntesi el capítol setè sobre la humilitat, que explica el camí del monjo fins arribar a la perfecció de l'amor.